

Beschikbaarheid tijdschriftartikelen in het vakgebied psychologie

De beschikbaarheid van tijdschriftartikelen in het vakgebied psychologie bij de Radboud Universiteit Nijmegen is in 2006 onderzocht en vergeleken met de situatie van twintig jaar geleden. Daarmee is er cijfermateriaal beschikbaar gekomen om de toegenomen beschikbaarheid van wetenschappelijke tijdschriftliteratuur voor onderzoekers en studenten psychologie te staven.

Harrie Knippenberg en Marike van Dorsser-Willems

Een manier om bibliotheekcollecties te evalueren, is deze te vergelijken met de literatuur waarnaar in bibliografische zoeksystemen verwezen wordt (Lancaster, 1977). Daarmee kan een beeld ontstaan van de mate waarin onderzoekers en studenten in een wetenschapsgebied bij de teksten kunnen komen die ze nodig hebben in hun onderzoek en studie. Dat er in de wereld van de wetenschappelijke literatuur door digitalisering en beschikbaar komen van wetenschappelijke teksten via het World Wide Web veel veranderingen hebben plaatsgevonden in de afgelopen tien jaar, is een open deur. Ook nu is er op dit gebied sprake van een periode van grote veranderingen: de Open Access-beweging probeert een vrije beschikbaarstelling voor iedereen te realiseren.

In dit licht moet de hier besproken studie beschouwd worden. In deze studie is in 2006 de beschikbaarheid van tijdschriftartikelen in het wetenschapsgebied psychologie onderzocht en wordt deze beschikbaarheid vergeleken met de situatie eind jaren tachtig van de vorige eeuw. Doel is zicht te krijgen op de mate waarin voor de primaire gebruikersgroep, onderzoekers en studenten psychologie van de Radboud Universiteit Nijmegen, potenti-

eel relevante tijdschriftartikelen op hun vakgebied beschikbaar zijn. Doel is ook zicht te krijgen op de veranderingen die zich hierin in de laatste twee decennia hebben voorgedaan. Ten slotte kunnen deze gegevens helpen een beeld te schetsen van de uitgangssituatie waar de Open Access-beweging mee te maken heeft. Voor succesvolle vernieuwing is inzicht in de huidige situatie belangrijk.

Methode

De gegevens voor dit onderzoek zijn afkomstig uit PsycINFO, een internationaal bestand waarin verwezen wordt naar tijdschriftartikelen, boeken en hoofdstukken uit boeken op het gebied van de psychologie en verwante wetenschappen. Vooral voor tijdschriftartikelen is dit hét bestand voor het zoeken naar psychologische literatuur. Het bestand is internationaal in de opname van literatuur met een nadruk op Engelstalige publicaties. In 2006 is de beschikbaarheid onderzocht van de tijdschriftartikelen die in de periode januari 2003 tot en met december 2004 van PsycINFO zijn opgenomen. Boeken en hoofdstukken uit boeken zijn uitgesloten. Wat betreft talen is beperkt tot Engelse,

‘De Open Access-beweging probeert een vrije beschikbaarstelling voor iedereen te realiseren’

Tabel 1. Beschikbaarheid per deelgebied.
Periode 2003-2004

Deelgebied	Aantal artikelen in PsycINFO	Percentage Beschikbaar RU + IBL	Percentage RU gedrukt of digitaal beschikbaar	Percentage RU digitaal beschikbaar	Aantal verschillende tijdschrifttitels
Kunstmatige Intelligentie	1428	99	90	83	50
Biologische Psychologie	22626	98	87	85	69
Functieleer	9630	98	79	66	72
Arbeid- en Organisationspsychologie	7104	98	78	72	72
Neuro- en Revalidatiepsychologie	6798	97	71	65	72
Communicatiewetenschap	676	97	70	55	53
Sociale Psychologie	16718	95	71	64	91
Klinische Psychologie & Persoonlijheidsleer	59854	94	67	61	91
Methoden	8340	94	64	57	83
Ontwikkelingspsychologie (incl. Psychogerontologie)	9215	93	77	63	84
Onderwijskunde	8843	92	65	51	85
Algemeen	7905	91	63	52	80
TOTAAL	159137				

Aantal in PsycINFO 01.01.2003 - 31.12.2004 opgespoorde artikelen in Engelse, Duitse, Franse en Nederlandse taal. Percentages voor de aanwezigheid van artikelen in Nederland (via bibliotheken RU of via IBL), via bibliotheken van de RU (gedrukt plus digitaal) en binnen de RU in digitale vorm. Aantal verschillende tijdschrifttitels per steekproef van 100 artikelen

Duitse, Franse en Nederlandse artikelen. Er zijn steekproeven genomen voor verschillende deelgebieden van de psychologie. Bij de bepaling van deelgebieden is aangesloten bij de indeling in secties van de psychologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen (RU). Daarbij is gebruikgemaakt van de Content Classification van PsycINFO. Een overzicht hiervan treft men aan in PsycINFO onder 'database guide' en in de gedrukte *Thesaurus of Psychological Index Terms* (American Psychological Association, 2001). In tabel 1 staan de in dit onderzoek onderscheiden deelgebieden met de aantallen verwijzingen naar tijdschriftartikelen die

in PsycINFO voor genoemde periode en taalgebieden gevonden zijn.¹

Voor elk deelgebied is een steekproef van honderd referenties (records) getrokken met behulp van random getallen. Per referentie is nagegaan of het betreffende artikel in elektronische vorm beschikbaar was voor studenten en medewerkers van de RU. Als dat niet het geval was, is onderzocht of het betreffende artikel in gedrukte vorm aanwezig was in een van de bibliotheken van de RU. Als ook dat niet het geval was, is nagegaan of het artikel via het Interbibliothecaire Leenverkeer (IBL) beschikbaar was bij een Nederlandse bibliotheek of bij de Deut-

Tabel 2. Beschikbaarheid voor het gehele gebied van de psychologie. Periode 2003-2004

Aanwezigheid Nederland (RU plus IBL)	95%
Aanwezigheid RU (gedrukt plus digitaal)	72%
Aanwezigheid RU digitaal	65%

Aanwezigheid van artikelen voor het gehele gebied van de psychologie in Nederland (RU plus IBL), via bibliotheken van de RU (gedrukt of digitaal) en binnen de RU in digitale vorm

Tabel 4. Beschikbaarheid voor het gehele gebied van de psychologie. Periode 1986-1988

Aanwezigheid Nederland	85%
Aanwezigheid KUN	56%
Aanwezigheid Psychologie KUN	27%

Aanwezigheid van artikelen voor het gehele gebied van de psychologie in Nederland, op de KUN en in de bibliotheek Psychologie van de KUN (periode PsycLIT: 01.10.1986 - 01.09.1988)

Tabel 3. Taal en coverage in Web of Science bij verschillende mate van beschikbaarheid. Periode 2003-2004

	Engelstalig	Coverage in Web of Science
Aanwezig RU digitaal	99,6%	88,3%
Aanwezig op andere wijze (gedrukt RU of IBL Nederland)	94,1%	70,6%
Niet aanwezig	90,7%	29,6%

Percentage Engelstalige artikelen en percentage opname in Web of Science voor artikelen met verschillende mate van beschikbaarheid

proeven per deelgebied zijn percentages voor aanwezigheid berekend voor het gehele gebied van de psychologie: over de deelgebieden heen (zie tabel 2). Voor de berekeningswijze zie Yamane (1967, pp. 147-153).

Drie procent van de artikelen is alleen via de Deutsche Zentralbibliothek für Medizin in Keulen via de speciale IBL-regeling met Nederland te verkrijgen. Twee procent van de artikelen kwam via de additionele check in PsycINFO als Open Access naar voren.

Er is nagegaan of er wat betreft publicatietaal en opname in het Web of Science verschil is tussen de artikelen die digitaal aanwezig zijn voor onderzoekers en studenten van de RU, artikelen die aanvullend via een andere weg beschikbaar zijn (in gedrukte vorm op RU of via het Nederlandse IBL) en artikelen die in geen enkele vorm in Nederland beschikbaar zijn voor genoemde groepen. In tabel 3 treft u deze gegevens aan.

Eerder onderzoek

Bovenstaande gegevens kunnen vergeleken worden met de gegevens die in 1990 gepubliceerd zijn over de periode oktober 1986 tot en met september 1988 van PsycLIT (Knippenberg & Van Dorsser-Willems, 1990). PsycLIT is hetzelfde systeem als PsycINFO. Toendertijd werd de eerste naam gebruikt. De opzet van het toenmalige onderzoek was gelijk aan die van het huidige.

De definiëring van aanwezigheid wijkt af van die in het huidige onderzoek. In de periode 1986-1988 was er nog geen sprake van elektronische tijdschriften. Gecheckt is in dat onderzoek of een artikel te vinden was in de instituutsbibliotheek Psychologie van de Katholieke Universiteit Nijmegen (KUN), de toenmalige naam van de RU, in alle bibliotheken van de KUN of in Nederland. In tabel 4 staan de percentages voor aanwezigheid voor genoemde periode voor het gehele gebied van de psychologie.

Discussie

Opvallend is de mate van beschikbaarheid van artikelen in elektronische vorm in de huidige onderzoeksperiode. Medewerkers en studenten aan de RU kunnen 65 procent van de Engelse, Nederlandse,

sche Zentralbibliothek für Medizin te Keulen (deze participeert in het stelsel van Nederlands IBL). Dit is gecheckt in de database PiCarta.

Bij al het checken is gebruikgemaakt van de SFX-link van de RU die in PsycINFO op artikelniveau aanwezig is.² SFX is het systeem dat op de RU gebruikt wordt om bij resultaten uit zoeksystemen gegevens over beschikbaarheid te genereren. Bij de artikelen die niet full-text beschikbaar bleken, is naderhand in PsycINFO gekeken of daarin een Open Access-link werd aangeboden. Dit omdat Open Access-tijdschriften vaak niet via SFX gevonden worden. Bij Open Access-beschikbaarheid zijn deze artikelen alsnog gescoord

als full-text aanwezig. Er is niet gecheckt op feitelijke beschikbaarheid van de elektronische versie (i.e. doorklikken naar PDF) of feitelijke aanwezigheid van de gedrukte tijdschriftband.

De resultaten

In tabel 1 staan de resultaten voor de verschillende deelgebieden van de psychologie. Binnen een deelgebied kunnen verschillende artikelen uit één tijdschrift komen. In de laatste kolom is het aantal verschillende tijdschriften vermeld dat per deelgebied nodig was om tot de onderzochte honderd artikelen te komen. Op basis van de gegevens uit de steek-

Duitse en Franse artikelen in PsycINFO bereiken in digitale vorm. Ze kunnen deze artikelen raadplegen op iedere pc op de campus en ook thuis of elders zijn deze artikelen voor hen bereikbaar via inloggen op een proxyserver. Dit is een grote verandering ten opzichte van het eerdere onderzoek uit 1986-1988. Toen moest men – voorzover men niet beschikte over eigen abonnementen – naar een bibliotheek of een aanvraag indienen via het Interbibliothecaire Leenverkeer. In het eerste geval kostte dit tijd door verplaatsing en opzoeken en kopiëren, in het tweede geval betekende dit een wachttijd van een aantal dagen. Nu is in digitale vorm 9 procent meer beschikbaar dan toen überhaupt in de Nijmeegse universiteit voorhanden was. Slechts 27 procent van de artikelen was toen aanwezig in de eigen instituutbibliotheek Psychologie van de KUN. Dit betekent dat wetenschappers sinds de komst van de elektronische tijdschriften waarschijnlijk minder tijd kwijt zijn aan het verzamelen van literatuur en dus meer tijd kunnen besteden aan onderzoek. Zij hebben nu door de makkelijke beschikbaarheid van literatuur in elektronische vorm ook de mogelijkheid een grotere variëteit aan literatuurbronnen te gebruiken.

Toch is er zeker nog verbetering te boeken in het digitaal beschikbaar krijgen van psychologische tijdschriftartikelen: nu wordt 71 procent van de artikelen die niet in elektronische vorm, maar wel in bibliotheken van de RU of via het IBL beschikbaar zijn, gecoverd in het Web of Science – een aanwijzing voor kwaliteit. De landelijke beschikbaarheid van artikelen op het gebied van de psychologie is groot: 95 procent is beschikbaar via Nederlandse kanalen om literatuur in handen te krijgen. Het niet beschikbaar zijn is met maar liefst twee derde gereduceerd: was in het eerdere onderzoek 15 procent niet beschikbaar in Nederland, nu is dat nog maar 5 procent.

Wat betreft de verdeling over deelgebieden komt een interessant gegeven naar boven. In het onderzoek over de periode 1986-1988 werd geconcludeerd dat de beschikbaarheid van artikelen uit de fundamentele richtingen van de psychologie (bijvoorbeeld Functieleer) in ieder geval op landelijk niveau en het niveau van de instelling (KUN) groot was. De beschikbaarheid in de meer toegepaste gebieden

(bijvoorbeeld Arbeid- en Organisationspsychologie) bleef daarbij achter. Dat beeld is in het huidige onderzoek anders. Wat betreft landelijke beschikbaarheid lopen de gebieden veel minder ver uiteen (alle scores zijn boven de 90 procent) en in de top en middenmoot zijn nu ook meer toegepaste gebieden zoals Arbeid- en Organisationspsychologie, Communicatiewetenschap en Sociale Psychologie vertegenwoordigd. Ook wat betreft aanwezigheid op de RU of aanwezigheid in digitale vorm via de RU scoren toegepaste gebieden vaak op een goed niveau.

Wij menen dat uit dit onderzoek geconcludeerd kan worden dat er voor medewerkers en studenten van de RU een zeer redelijke beschikbaarheid van psychologische tijdschriftartikelen is, voor het merendeel in elektronische vorm. De Open Access-beweging doet er daarom waarschijnlijk voor deze discipline verstandig aan in haar argumentatie minder nadruk te leggen op betere beschikbaarheid van artikelen voor de universitaire gebruikersgroep, maar meer te focussen op andere aspecten zoals een ruimere beschikbaarheid, ook buiten de universitaire wereld (denk aan alumni die nu na hun universitaire periode in de kou staan), en een betere zichtbaarheid van de eigen universitaire productie door opname in Google (Scholar). <

Harrie Knippenberg is coördinator gebruikersdiensten bij de bibliotheek van de Radboud Universiteit Nijmegen.

Marika van Dorsser-Willems is plaatsvervangend hoofd van de locatie Gedragswetenschappen van de bibliotheek van de Radboud Universiteit Nijmegen.

Referentielijst

- 1 American Psychological Association. (2001). *Thesaurus of Psychological Index Terms* (9th ed.). Washington, DC: Author.
- 1 Knippenberg, H., & Van Dorsser-Willems, M. (1990). Beschikbaarheid van tijdschriftartikelen. *De Psycholoog*, 25, 554-557.
- 1 Lancaster, W.F. (1977). *The measurement and evaluation of library services*. Washington, DC: Information Resources Press.
- 1 Yamane, T. (1967). *Elementary sampling theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

‘Wetenschappers zijn sinds de komst van de elektronische tijdschriften waarschijnlijk minder tijd kwijt aan het verzamelen van literatuur’

Noten

- 1 Een overzicht van de categorieën uit de Content Classification die in dit onderzoek zijn gebruikt voor de verschillende deelgebieden, is verkrijgbaar bij de auteurs
- 2 Met dank aan Carolien de Mol, stagiaire van de opleiding Informatiedienstverlening en -Management van de Saxion Hogeschool Deventer, voor de dataverzameling.